POMÁHAJÍ ŠKOLNÍ DRUŽINY A KLUBY SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÝM ŽÁKŮM?

Vít Šťastný

Klíčová slova: školní družiny, školní kluby, péče o žáky v době mimo vyučování, sociálně znevýhodnění žáci

Cíle příspěvku jsou: (1) Analyzovat nabídku a dostupnost školních družin a klubů v České republice pro žáky základních škol (Jak přístupná jsou tato zařízení z hlediska dostupnosti a kapacity pro žáky?) (2) Analyzovat, jací žáci (z hlediska jejich socioekonomického postavení, pohlaví, školní úspěšnosti) tato školská zařízení pro zájmové vzdělávání navštěvují (Jsou tato zařízení navštěvována převážně žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí, kteří by ze strukturovaných mimoškolních aktivit mohli profitovat nejvíce?)

Školní družiny a kluby jsou u nás tradičními zařízeními péče o žáky mimo vyučování. Účast na jejich aktivitách a programu je dobrovolná a zpravidla za drobný poplatek. Tato zařízení plní (mimo jiné) také sociální funkci (Pávková et al., 2002), tedy měla by vyrovnávat nestejné materiální či psychologické podmínky v rodinách, a pomoci tak zejména dětem vyrůstajícím v méně stimulujícím prostředí (Knotová, 2011, s. 55). Výsledky zahraničních výzkumů programů péče o žáky mimo vyučování naznačují pozitivní dopad účasti v těchto programech na školní absence, školní výsledky, prevenci kriminality či sociání a emoční rozvoj žáků (Mahoney, Larson, Eccles & Lord, 2005, p. 8–9; Little, Wimer & Weiss, 2007), provádí se i analýzy sociálního složení žáků (ne)navštěvujících tyto programy (Gardner, Roth, Brooks-Gunn, 2009). Z tohoto hlediska však o školních družinách a klubech v České

republice pedagogický výzkum dosud přinesl jen velmi málo informací a ani MŠMT systematicky nesleduje efekty jejich působení.

Použitou metodou pro dosažení stanovených cílů je sekundární analýza dat. Analyzované informace jsou čerpány ze dvou základních zdrojů: (1) výkonové výkazy MŠMT (obsahují informace o počtu školních družin a klubů, počtu žáků je navštěvujících, jejich kapacitě apod.), (2) data z longitudinálního výzkumu CLoSE (výzkum sledoval kohortu žáků zapojených v roce 2011 do šetření TIMSS a PIRLS, dotazník vyplnilo 4438 žáků 5. tříd ze 163 škol, v návazném šetření pak 6126 žáků 9. tříd).

Pro analýzu dat jsou využívány postupy popisné i inferenční statistiky.

Ve školním roce 2015/2016 fungovalo při 4115 školách s 1. stupněm 4020 školních družin (jen 2,3 % primárních škol družiny nenabízelo), nicméně zapsáno v nich bylo pouze 58 % žáků. Při školách s 2. stupněm (n=2710) fungovalo 572 školních klubů, do kterých docházelo jen 8 % žáků. Předběžné výsledky naznačují nejen to, že nabídka školských zařízení pro zájmové vzdělávání je nedostatečná, ale také že socioekonomicky znevýhodnění žáci jsou v účasti na aktivitách těchto zařízení podreprezentováni.

Bibliografie

Gardner, M., Roth, J., & Brooks-Gunn, J. (2009). *Can after-school programs help level the academic playing field for disadvantaged youth? Equity matters: Research Review No. 4.* New York: Teachers College, Columbia University.

Knotová, D. (2011). *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido.

Little, P., Wimer, C., & Weiss, H. (2007). *After School Programs in the 21st Century: Their Potential and What It Takes to Achieve It.* Cambridge: Harvard Family Research Project.

Mahoney, J., Larson, R., Eccles, J., & Lord, J. (2005). *Organized activities as developmental contexts for children and adolescents.* New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Pávková, J., Hájek, B., Hofbauer, B., Hrdličková, V., & Pavlíková, A. (2002). *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času.* Praha: Portál.